

*Абдыразакова К.С.***БҮГҮНКҮ КООМДО ТАТЫКТУУ ЖАШТАРДЫ
ТАРБИЯЛООНУН ЖОЛДОРУ***Абдыразакова К.С.***ПУТИ ВОСПИТАНИЯ ДОСТОЙНОЙ МОЛОДЕЖИ
В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ***K.S. Abdyrazakova***WAYS OF EDUCATION OF WORTHY YOUTH
IN MODERN SOCIETY**

УДК: 37.036

Бул макалада азыркы коомго жараша татыктуу, илим-билимдүү жаштарды тарбиялоо жолдору жөнүндө сөз болот. Макалада эстетикалык тарбиянын эң негизгиси музыка экендиги айтылат, ошондой эле музыка менен жашаган баланын ички дүйнөсү аруу, ой жүзгүртүүсү таза, сезими ыйык болушу иликтенген. Учурдагы жаштардын тарбиясы негизги маселеге ээ. Качан гана жаштар өз ой-пикирин тура багытта колдонуу менен ишке ашыра билгенде гана коомдун өнүгүүсүнө салым кошо алгандыгын айгинелейт. Коомдун өнүгүүсү – жаштардын колунда. Учурдагы жаш муундар – келечектин күзгүсү. Демек, коомго татыктуу инсандарды тарбиялоо – биздин милдетибиз. Ал эми дүйнө элин бир тилде пикирлештире алган бул – музыка болуп эсептелет. Макалада жазылгандай башка өлкөлөр музыкага жогору баа беришет. Музыка – жан дүйнөнү шаңга бөлөөчү, ички-туюмду тазалоочу, инсан менен жөнөкөй тилде пикирлештирүүчү курал болуп эсептелингендиги, качан гана биздин маданиятыбыз жогорку деңгээлге көтөрүлүп калыптанганда гана жаштар коомго татыктуу келечек кура ала тургандыгы жөнүндө иликтенген.

Негизги сөздөр: билим, интернет, музыка, кыргыз, Кыргызстан, тил, Ата-Мекен, коом, жаштар.

В этой статье речь идет о воспитании достойной образованной молодежи. Музыка является основой эстетического воспитания, поэтому ребенок, живущий в мире музыки, имеет богатый внутренний мир, чистые помыслы, светлый разум. Сегодняшнее время воспитание молодых людей считается основной задачей нашего общества, так как его развитие в руках нового поколения. А современное поколение отражает зеркало будущего. Языком понятным для народов всего мира является музыка. Она наполняет сердце торжеством, облагораживает внутренний мир и является простым средством общения людей. И только тогда, когда наша культура сформируется на высоком уровне, мы увидим молодежь, умеющую построить достойное будущее.

Ключевые слова: образование, интернет, музыка, кыргыз, Кыргызстан, язык, Родина, общество, молодежь.

In this article, deals with the we are talking about the education of worthy youth. Music is the basis of aesthetic education, so the child living in the world of music, has a rich

inner world, pure thoughts, bright mind. Today's education of young people is considered to be the main task of our society, as its development is in the hands of a new generation. And the modern generation reflects the mirror of the future. Music is an understandable language for people all over the world. It fills the heart with triumph, ennobles the inner world and is a simple means of communication. And only when our culture is formed at a high level, we will see young people who are able to build a decent future.

Key words: education, Internet, music, Kyrgyz, Kyrgyzstan, language, Motherland, society, youth.

Кыргыз элинде илгертеден эле жаш муундарга өзгөчө көңүл бөлүнүп келген. Алардын жүрүм-турумдарына, кылык-жоругуна карап баа беришкен. Менин оюмча, ар бир коомдун өзүнүн улуулары, жаштары болот деп ойлойм. Себеби, «азыркы жаштардын кээ бири коомго терс таасирин тийгизип, «тарбия» деген эмне экенин билүүгө мүмкүн болбогон учурлар кездешип жатат» деген сөздөр учурда кеңири талкууга алынган сөздөрдөн болуп калганы баарыбызга маалым. Мындан улуу муундар да ошондой мамилеге туш болгонун айтышат. Бул мамиле атадан балага өтүп келе жаткан мурас сымал бизге да жетип отурат [1].

Азыр XXI кылым, техниканын, компьютердин заманы деп компьютерлештирилген системага кирип алдык. Азыр жаштардын көпчүлүк бөлүгү компьютерлештирилген системага көз каранды болуп жатышат. Ата-энебиздин таалим-тарбиялык сөздөрүнүн, китептин жылуу-жумшак ордун келип эле «социалдык тармактар» ээлеп калды. Үйдө ата-энесинин насаат-накыл сөздөрүн угуунун же китеп окуунун ордуна «социалдык тармакта» отурганды жакшы көрүшөт. Бул нерсеге балким барган сайын чет элдеринин жүрүм-турумундагы өзгөчөлүктөрдү тез кабыл алып жатканыбыз да себептир.

Сөз жаштар жөнүндө болуп жаткандыгына байланыштуу, студенттер анда негизги ролду ойношот эмеспи. Азыркы «кыргыз коому өзүнүн жаркын патриотторуна болуп көрбөгөндөй чаңкап турган кези. Ошондо да элдин көзүнчө төшүн кагып, көмүскөгө

киргенде өз тамырын өзү көөлөгөн, кыйкырык менен чуунун жалган патриотторун эмес, жалпы эл үчүн жанын аябаган өз элин дүйнөлүк деңгээлге алып чыга турган илимдүү-билимдүү өзү үлгү боло турган жаштарды эңсеп отурат. Аны ишке ашыруу үчүн аракет кылуубуз керек. Манастай сүйгөн, калкына Каныкейдей күйгөн, аталардын жолун Семетейден уланткан жаштар керек [2].

«Миңдеген жылдар мурун адам баласы баарлашуунун төрт эле түрүн: оозки баарлашуу, музыка, живопись жана жазууну эле билсе, XVI кылымда басма сөз пайда болду, XVII кылымда газета-журналдар чыга баштады. XIX кылымда болсо фото сүрөт, радио-телефондун заманы болду. XX кылымда теле көрсөтүүнүн, компьютердик системанын, видеотехнологиянын заманы болду. XX кылымдын ар бир мууну, жаш өспүрүмү компьютердик система менен жуурулушуп жарышып өсүп келе жатат. Басма сөз бара-бара четке сүрүлүп калды. Ага караганда жаштар издегенин интернеттен эртерээк табышат. Интернет массалык маалымдоонун тарбиялык куралы болуп эсептелип калды. Кыргызстанда коомдук жайларда да, үйдө да, мектептерде да интернеттин пайдасыз жактарына тыюу салынбайт. Ошондуктан, балдар андан каалаганын көрүп-угуп, окуп жатышат. Ал эми Кыргызстанда болсо интернеттин төрт тарабы ачык. Интернеттен баш көтөрбөй, кумар оюндарына кирип кеткен жаштарыбыз да бар [1,2].

Ата-бабаларыбыз өмүр бою жыйнап келген кадыр-баркын, нарк-насилин, үрп-адатын учурда жаштар жан дүйнөбүз менен сезбей калдык. Музыка да жаш баланын тарбиясына өтө чоң таасир берет. «Музыка – акыл-эстин толук өнүгүүсүнө жардам берет», – деп ырастайт атактуу окумуштуу В.А. Сухомлинский [3,5].

Жогоруда айтып тургандай эле, «музыка - акыл-эстин өнүгүүсүнө түрткү болоору» турмушта далилденип эле келе жатпайбы? Мисалы, бешиктеги балага алдей ырын ырдаганда уктоого кам урат. Тили чыккандан акыл-эси өнүгө баштаганын бала-бакчада ыр жаттоосунан, бийлегенинен байкап келээрибиз турган кеп. Демек, музыка туулгандан өлгөнгө чейин адамзаттын өмүрүн коштоочу чоң курал болуп эсептелинет. Биз музыкага маани бербегенибиз менен кааласак-каалабасак да, кошок менен да ыр менен да ал бизди өмүр бою коштоп келет. Мына ушул музыка аркылуу маданиятты калыптандырып, жогорку деңгээлге көтөргөнүбүздө гана – коом өнүгөт деп ойлойм.

Ал эми «маданият» деген эмне? Бул суроого көп жылдар бою жооп издешкен. Маданият- латын тилинен алынган. Тарбия-тарбиялануу дегенди түшүндүрөт. Маданият 4 түргө бөлүнөт. Материалдык маданият – материалдык көрүнүштөр менен баала-

нат. Маданияттын бул формасы күнүмдүк жашоону көрсөтөт десек болот.

Адабий маданият – адамдын чыгармачылык ишинин натыйжасында жаралган жаңы нерселер: китеп, сүрөт, ыр, дизайн, обон... кыскасы искусствонун түрлөрү кирет.

Жан-дүйнө маданияты – адамдын өзүн-өзү алып жүрүү, жан-дүйнө өнүгүүсүн, аң-сезимин камтыган маданияттын эң татаал түрү.

Физикалык маданият – Адамдын тышкы келбетине жана ден-соолугуна багытталган иштер, физикалык машыгуулар, ден соолуктү чындоо.

Ал эми биз 2-топтогу Адабий маданият бөлүмүнө көбүрөөк токтолуп жатабыз.

Бүткүл дүйнөдөгү өнүккөн өлкөлөрдө музыкалык тарбияга өтө чоң маани беришет. Өнүккөн өлкөлөрдө баланын сөзсүз бир музыкалык аспапта ойноосун милдеттендиришет. 1-класска барганда да, мектепти аяктап жатканда да музыкадан экзамен тапшырышат. Ч.Дарвин, Аристотель баш болгон акылмандар эстетикалык тарбиянын эң негизгиси музыка экендигин айтышат. Конфуций да: «Жер менен асмандын ортосундагы байланыш кармоого болбой турган назик музыка» – деген экен» [3].

Бул ошол музыканы жакшы билгендер эле музыкант болот дегени эмес экен. Көрсө, бала төрөлгөндө анын өсө турган бөлүкчөлөрү уктоо абалында болот экен. Музыка аркылуу анын көпчүлүк бөлүгүн ойготуп алуу мүмкүн. Ошондуктан, баланы курсактагы мезгилинен баштап тарбиялап, керек болсо 3 жашынан баштап музыкалык аспапта ойноого үйрөтүүгө болот. Бирок, азыркы жаштар музыка дегенди башкача түшүнүшөт. Жаштардын көпчүлүк бөлүгү кулакка таккан үн уктуруучу аппараттарды (наушник) алып жүрүшөт. Көчөдө да, коомдук жайларда да, же транспорттордо да угуп бара жаткандыгын байкайбыз. Бирок, ошол үн уктургуч аппаратында кыргыз күүсүн угуп бара жаткан жаштарды байкоо өтө кыйын. «Бирок рок, реп, поп сыяктуу музыканын түрлөрү адамга зыян экендигин билишкен. Ушул музыкалардын жаратылышка, бак-даракка, гүлдөргө тийгизген таасирин изилдешкенде бак-дарактар куурап, гүлдөр соолуп калган. Кыргыз эли илгертеден эле музыкага жакын болгон. Алар бала төрөлгөндөн баштап, өмүрүнү акырына чейин музыка менен азыктандырышкан. «Мисалы, бала төрөлгөндөгү Бешик ыры, кыз узатуудагы же уул үйлөөдөгү насаат ырлар. Керек болсо инсанды узатып жатканда кошок ыры менен узатышкан. Адамзатында алгач ый пайда болгон. Мына ошол ыйдан улам ыр, музыка пайда болгон деген уламыштар бар» [4].

Кыргыз эли азыр да музыка менен жуурулушуп жашап келе жатышат. «Прибалтика өлкөлөрүндө (Латвия, Литвия, Эстония) музыкага 6 сааттан уба-

кыт бөлүнөт. Ал эми Россия, Украина, Белорусияда 4 сааттан убакыт бөлүнөт. Коңшу өлкөлөрдө 3 сааттан, бизде болсо 1 сааттан болгондо да 7-класска чейин эле окутулат. Кыргызстанда жаштар музыка боюнча жетишээрлик билим ала алышпай келишет. Мектептерде жумасына 1 сааттан гана окутулат. Жок дегенде 2 сааттан коюлуусун сунуш кылат элем. Себеби, баланын ички-дүйнөсүн таза, маданияттуу инсан катары коомго татыктуу инсан катары калыптанат деген ойдомун. Жыйынтыктап айтканда музыка менен жашаган баланын ички дүйнөсү аруу, ой жүгүртүүсү таза, сезими ыйык болушуна ишенем. Бүгүнкү күндө музыкалык китептер да талапка жооп бербейт. Музыка кереги жок предметтей 20 жылдан бери жашап келе жатат. Бул көйгөйлөргө маани бербей койсок эртең ал абдан чоң маселеге айланышы мүмкүн. Мектептерде, үй-бүлөдө китеп окууга, музыкага көбүрөөк көңүл бөлүнсө. Сөзүмдү корутундулап келгенде, эртеңки келечегибиз – биздин балдарыбыз. Келечекке терс көз караш менен карабаган, сезими таза, жүрөгү тунук жаштар, мамлекетти жогорудагы көйгөйлөрдөн алып чыгат.

Мекеним дебеген адам өзүнүн коомуна жат».

В.Белинский (*Залкар ойлор. XX к.*)

Канчалык акылдуу бол, билимдүү бол,
Сен үчүн жаратылыш салбастыр жол.
Ачуу менен таттууну бирге татпай,
Аяшарың болбосо созуучу кол.

Фирдоуси (*Залкар ойлор. XX к.*)

Адабияттар:

1. Акматов К.Т., Карамурзаева, А.Маматова Адеп сабагы. - Ош, 2004.
2. Асанов Ү.А. «Кыргызстан» улуттук энциклопедиясы. - 2011-ж.
3. Кадыров Ысмайыл «Кыргыз маданиятынан тамган тамчылар». - Б., 2011.
4. Готсдинер А.Л. Музыкальная психология. - М., 2011. - 324 с.
5. Сухомлинский В.А. «Духовный мир школьника». - М., 1961.

Рецензент: к.пед.н., доцент Даминава И.